

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КАРПАТСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ВАСИЛЯ СТЕФАНІКА**

Факультет історії, політології і міжнародних відносин

Кафедра етнології і археології

СИЛАБУС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Методика польових етнографічних і археологічних досліджень

Рівень вищої освіти – перший (бакалаврський)

Освітня програма Історія та археологія

Спеціальність 032 Історія та археологія

Галузь знань 03 Гуманітарні науки

Затверджено на засіданні кафедри
Протокол № 6 від “11” грудня 2025 р.

м. Івано-Франківськ – 2025 р.

1. Загальна інформація

Назва дисципліни	Методика польових етнографічних і археологічних досліджень
Викладач (-і)	Томенчук Б.П. Боян-Гладка С.П.
Контактний телефон викладача	(0342) 59-61-87
E-mail викладача	svitlana.boian-hladka@pnu.edu.ua bohdan.tomenchuk@cnu.edu.ua
Формат дисципліни	Очна/заочна
Обсяг дисципліни	3 кредити ЄКТС, 12 годин лекцій, 18 годин семінарських занять, 60 годин самостійна робота
Посилання на сайт дистанційного навчання	https://d-learn.pnu.edu.ua
Консультації	Консультації щовівторка і щосереда після занять з 14.00 до 15.00 в 619.

2. Анотація до навчальної дисципліни

Вивчення навчальної дисципліни Науковий семінар «Методика польових етнографічних і археологічних досліджень» займає важливе місце у системі підготовки бакалаврів у VI семестрі, які проходять навчальну етнографічну практику набуваючи досвіду етнографічного дослідження у професійно-орієнтованому напрямку «Історія», зокрема «Етнологія» та «Археологія» за допомогою польових етнографічних і археологічних методів і прийомів, правильно оформлюватимуть результати наукових досліджень і здійснюватимуть їх впровадження у практичну діяльність під час написання бакалаврської роботи та наукових статей. Розглядаються об'єкти та предметна область, історія розвитку польового етнографічного дослідження в Україні, організація та підготовка етнографічних експедицій, методи праці етнологів, способи збору польових етнографічних матеріалів, методика й практика дослідження різних ділянок традиційно-побутової культури, вимоги і правила зберігання, опрацювання та передавання набутих польових джерел до архіву

3. Мета та цілі навчальної дисципліни

Метою викладання навчальної дисципліни «Методика польових етнографічних і археологічних досліджень» є вивчення студентами методики та організації польових етнографічних досліджень у професійно-орієнтованому напрямку «Етнологія», формування компетентностей і професійних навичок самостійної наукової роботи відповідно до вимог та у зв'язку з підготовкою до написання бакалаврської роботи.

Завдання вивчення дисципліни «Методика польових етнографічних і археологічних досліджень» полягає в тому, щоб навчити студента напряму підготовки «Історія та археологія» здійснювати такі основні завдання:

- Ознайомлення студентів з методами етнографічних наукових досліджень;
- Формування у студентів навичок науково-дослідницької роботи, її планування, проведення, формування наукових висновків, складання програми-запитальника з конкретної теми дослідження;
- Подання та публічне обговорення проміжних результатів етнографічних наукових досліджень;
- Освоєння системи методологічних і методичних знань про основи етнографічної науково-дослідної роботи; методологічною основою етнографічної наукової роботи, організацією підготовки польової етнографічної експедиції, основними методами та прийомами польової експедиційної роботи, правилами оформлення звітної документації; освоєння навичок публічного захисту результатів науково-дослідної діяльності.
- Набуття навичок здатностей працювати в польовій експедиції, вирішуючи окремі частини загальних задач.

У результаті вивчення дисципліни студенти повинні

- **знати:** основні засади організації польової етнографічної експедиції, види і методи польових досліджень, методику праці з інформаторами, методику і правила дослідження різних ділянок народної культури (господарських занять, матеріальної і духовної культури, сімейних і громадських стосунків тощо), правила ведення польових документів, правила і вимоги опрацювання та оформлення польових етнографічних матеріалів тощо.

вміти: скласти програму-запитальник з обраної теми, виявляти носіїв вербальної етнографічної інформації та об'єкти традиційної культури, вести польові документи під час наукової експедиції, складати науковий звіт експедиції, належно оформляти зібраний польовий етнографічний матеріал для передавання в Науковий етнографічний архів Факультету історії, політології і міжнародних відносин Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника.

4. Програмні компетентності та результати навчання

Інтегральна компетентність – здатність розв'язувати складні спеціалізовані задачі та практичні проблеми історії та археології у процесі професійної діяльності або навчання, що передбачає застосування теорій і методів гуманітарних та соціальних наук та характеризується комплексністю і невизначеністю умов.

Загальні компетентності:

ЗК2. Здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця у загальній системі знань про природу і суспільство та у розвитку суспільства, техніки і технологій, використовувати різні види та форми рухової активності для активного відпочинку та ведення здорового способу життя.

ЗК3. Здатність до абстрактного мислення, аналізу і синтезу.

ЗК4. Здатність спілкуватися державною мовою як усно, так і письмово.

ЗК6. Здатність до пошуку та аналізу інформації з різних джерел.

ЗК7. Здатність виявляти, ставити та вирішувати проблеми.

ЗК8. Здатність застосовувати знання в практичних ситуаціях.

ЗК9. Здатність бути критичним і самокритичним.

Спеціальні компетентності:

СК1. Усвідомлення взаємозв'язку між фактами, подіями, явищами і процесами в минулому та сучасності.

СК9. Здатність працювати з історичними текстами і документами, коментувати, анотувати їх відповідно до певних критеріїв; презентувати і обговорювати результати наукових досліджень.

СК10. Здатність вільно оперувати спеціальною термінологією.

Програмні результати навчання

ПРН4. Володіти понятійно-категоріальним апаратом історичної науки, професійно оперувати науковими термінами, прийнятими у фаховому середовищі.

ПРН5. Вміти працювати з письмовими, речовими, етнографічними, усними, архівними та іншими історичними джерелами.

ПРН11. Здійснювати аналіз ситуацій з урахуванням історичного контексту та/або історичних передумов.

ПРН13. Розуміти загальні та специфічні риси історичного розвитку різних регіонів України, Європи та світу, фактори, що зумовлюють різноманіття культур та національних спільнот, ефективно співпрацювати з носіями різних історичних та культурних цінностей.

5. Організація навчання

Обсяг навчальної дисципліни

Вид заняття	Загальна кількість годин
лекції	12
семінарські заняття	18

самостійна робота		60				
Ознаки навчальної дисципліни						
Семестр		Спеціальність	Курс (рік навчання)	Нормативний / вибірковий		
6-й семестр		032 «Історія та археологія»	3-й курс	вибірковий		
Тематика навчальної дисципліни						
№	Тема	Результати навчання	Кількість годин			Завдання
			лекції	семіна ри	самості йна робота	
1.	Основи етнологічних і археологічних досліджень. Зміст поняття “традиційно-побутова культура”.	Розуміти суть предмету і завдання курсу; значення польових етнографічних матеріалів для з’ясування головних напрямів етнологічних досліджень: реконструкції історії доісторичного періоду (первісного суспільства), дослідження етногенезу (походження етносу) та етнічної історії сучасних народів, реконструкції історії культурних взаємозв’язків між етносами в різні історичні періоди, дослідження сучасності.	2		6	Завдання для індивідуальної роботи, завдання для самостійної роботи.
2	Історіографія польових етнографічних і археологічних досліджень.	Ознайомитись з науково-пошуковими дослідженнями в Україні наприкінці XVIII – у першій половині XIX ст. Науково-пошукова робота народознавців другої половини XIX ст. Експедиційні дослідження наприкінці XIX – у 30-х роках XX ст. Польові дослідження етнологів у 40–80-х роках XX ст. Народознавчі дослідження в незалежній Україні.	2	2	6	Завдання для індивідуальної роботи, завдання для самостійної роботи.
3	Організація та види польових етнографічних і археологічних досліджень.	Стационарне дослідження. Знати переваги і недоліки стаціонарного дослідження. Експедиційні дослідження, їх форми: довготривалі і короткотривалі. Мета і завдання довготривалих і короткотривалих експедиційних досліджень. Методи експедиційної роботи – маршрутний і кущовий. Поєднання маршрутного і кущового дослідження. Об’єкти польового етнографічного дослідження (хутір, село, місто). Характер поселення та його вплив на проведення польових етнографічних досліджень. Прийоми експедиційної роботи: вибірковий, суцільний. Переваги і недоліки вибіркового та суцільного дослідження.	2		6	Завдання для індивідуальної роботи, завдання для самостійної роботи. Робота з респондентами
4	Підготовка етнографічної експедиції. Наукова	Вивчення географії, демографії та етнічного складу населення досліджуваного краю. Підготовка програми-запитальника – завершальна стадія наукової підготовки до	2	2	6	Завдання для індивідуальної роботи, завдання для

	підготовка експедиції та її складові.	етнографічної експедиції. Головні положення і складові програми. Додаткові документи. Матеріальне забезпечення етнографічної експедиції. Аудіо-, відео- і фототехніка. Технічне забезпечення експедиції				самостійної роботи. Робота з респондентами в польовій експедиції.
5	Види і методи роботи етнологів і археологів в польових умовах.	Вивчити Головні види роботи польового етнографічного дослідження. Фіксація речових матеріалів. Збір етнографічних колекцій.	2	2	6	Завдання для індивідуальної роботи, завдання для самостійної роботи. Робота з респондентами.
6	Правила ведення і зберігання польових документів під час експедиції.	Правила записів набутої усної інформації у зошиті та щоденнику. Правила аудіофіксації. Вимоги до заповнення анкет. Паспортизація зафіксованих фотоматеріалів. Правила зберігання документів.	2	2	6	Завдання для індивідуальної роботи, завдання для самостійної роботи. Робота в науковому етнографічному архіві ПНУ ім. В. Стефаніка
7	Правила опрацювання та оформлення польових етнографічних матеріалів для здачі в архів на зберігання.	Володіти загальними вимогами до оформлення польових матеріалів. Вимоги і правила опрацювання та оформлення усних етнографічних матеріалів. Правила оформлення тексту комп'ютерного набору вербальної інформації, зафіксованої у зошиті та за допомогою технічних носіїв.		2	8	Завдання для індивідуальної роботи, завдання для самостійної роботи. Робота в науковому етнографічному архіві ПНУ ім. В. Стефаніка
8	Способи збору вербальної етнографічної інформації.	Знати способи збору вербальної інформації і застосовувати в етнографічній експедиції		2	8	Завдання для індивідуальної роботи, завдання для самостійної роботи. Робота в науковому етнографічному архіві ПНУ ім. В. Стефаніка
9	Методика і практика дослідження духовної і матеріальної культури	Навчитися методики дослідження традиційної культури.		4	6	Завдання для індивідуальної роботи, завдання для самостійної роботи. Робота з респондентами

						в польовій експедиції.
10	Залікове заняття	Презентація підсумкового проєкту з етнографії свого краю.		2		Завдання для індивідуальної роботи
	Всього		12	18	60	

6. Система оцінювання навчальної дисципліни

Накопичування балів під час вивчення дисципліни	
Види навчальної роботи	Максимальна кількість балів
Лекція (контрольне тестове опитування)	10
Семінарське заняття	50
Самостійна робота (майстер-класи)	20
Індивідуальне завдання (Захист підсумкового проєкту)	20
Максимальна кількість балів	100
Загальна система оцінювання навчальної дисципліни	<p>Підсумковий контроль рівня знань та успішності здобувачів відбувається у формі заліку. Підсумковий бал складається з суми підсумкового балу за семінарські заняття (максимально 50 балів), балу за контрольне тестове опитування лекційного матеріалу (максимально 10 балів), самостійна робота (майстер-клас кожного студента на довільну тему) (20 балів) і балу за індивідуальну роботу (підсумковий проєкт) (максимально 20 балів) та в сукупності становить максимальну 100 балів</p>
Вимоги до письмової роботи	<p>Написання письмової тестової контрольної роботи є обов'язковим для виставлення підсумкової оцінки. У випадку, якщо здобувач не написав контрольну роботу, він вважається таким, що не виконав усіх видів робіт, що передбачаються навчальним планом за семестр з дисципліни.</p> <p>Контрольна робота включає: 50 тестових питань (по 0,2 бали за кожне питання).</p>
Семінарські заняття	<p>У ході поточного контролю здійснюється усне та письмове опитування з тем, передбачених для семінарських занять. Також здійснюється контроль самостійної роботи відповідно до визначеної тематики.</p> <p>Оцінювання знань та науково-пошукової роботи здобувачів на семінарських заняттях проводиться за 5-ти бальною шкалою. На семінарському занятті діє такий принцип оцінювання:</p> <p>«відмінно» – здобувач освіти міцно засвоїв теоретичний матеріал, глибоко і всебічно знає зміст навчальної дисципліни, основні положення наукових першоджерел та рекомендованої літератури, логічно мислить і будує відповідь, вільно використовує набуті теоретичні знання при аналізі практичного матеріалу, висловлює своє ставлення до тих чи інших проблем, демонструє високий рівень засвоєння практичних навичок;</p> <p>«добре» – здобувач освіти добре засвоїв теоретичний матеріал, володіє основними аспектами з першоджерел та рекомендованої літератури, аргументовано викладає його; має практичні навички, висловлює свої міркування з приводу тих чи інших проблем, але припускається певних неточностей і похибок у логіці викладу теоретичного змісту або при аналізі практичного матеріалу;</p> <p>«задовільно» – здобувач освіти в основному опанував теоретичними знаннями навчальної дисципліни, орієнтується в першоджерелах та рекомендованій літературі, але непереконливо відповідає, плутає поняття, додаткові питання викликають невпевненість або відсутність стабільних знань; відповідаючи на запитання практичного характеру, виявляє неточності у знаннях, не вміє оцінювати факти та явища, пов'язувати їх із майбутньою діяльністю;</p> <p>«незадовільно» – здобувач освіти не опанував навчальний матеріал дисципліни, не знає наукових фактів, визначень, майже не орієнтується в першоджерелах та рекомендованій літературі, відсутні наукове мислення, практичні</p>

	навички не сформовані.
Самостійна робота та індивідуальне завдання	<p>Самостійна робота здобувача є основним видом засвоєння навчального матеріалу у вільний від аудиторних занять час. Метою самостійної роботи є вдосконалення навичок і вміння працювати з науковою літературою та джерелами. Для засвоєння самостійно опрацьованого матеріалу передбачено майстер-клас (на вибір студента).</p> <p>Індивідуальне завдання – підготовка проєктів (презентацій) на одну із запропонованих тем.</p> <p><u>ПЕРЕЛІК ТЕМ ДЛЯ ПРОЄКТУ</u></p> <ol style="list-style-type: none"> 1.Способи збору вербальної етнографічної інформації. 2.Методика і практика дослідження духовної культури. 3.Методика і практика дослідження матеріальної культури. 4.Програма-запитальник у польовій етнографічній експедиції. 5.Методи польової роботи етнолога. 6.Особливості початкової роботи етнолога у польовій експедиції. 7.Особливості завершальної роботи у польовій експедиції.
Умови допуску до підсумково-го контролю	Форма і терміни семестрового контролю визначаються навчальним планом. Здобувач (ка) допускається до підсумкового контролю за умови відпрацювання усіх «заборгованостей» і виконання усіх видів робіт, набору 50 і більше балів.
Підсумковий контроль	<p>Форма підсумкового контролю – залік.</p> <p>Семестровий підсумковий контроль проводиться у формі заліку. Для того, щоб отримати залік, необхідно виконати всі види роботи не менше 50 балів.</p> <p>Підсумковий бал складається з суми за семінарське заняття (максимально 50 балів), тестова контрольна робота (максимально 10 балів), самостійна робота (майстер-клас) (20 балів) і індивідуальна робота (підсумковий проєкт) (максимум 20 балів). У сумі становить 100 балів.</p>
7. Політика навчальної дисципліни	
<p>Письмові роботи:</p> <p>Тестова контрольна письмова робота виконується студентами на 6 лекційному занятті.</p> <p>Академічна доброчесність:</p> <p>Як викладач, так і студент, повинні дотримуватися «Положення про запобігання академічному плагіату та іншим порушенням академічної доброчесності у навчальній та науково-дослідній роботі здобувачів освіти Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника та Кодексу честі ПНУ https://pnu.edu.ua/polozhennia-pro-zapobihannia-plahiatu/</p> <p>У випадку запозичених робіт, відсутності посилань на використані джерела, випадків плагіату, виявів академічної недоброчесності (списування) викладач виставляє негативну оцінку та пропонує студентові повторно виконати необхідний вид роботи.</p> <p>Відвідування занять:</p> <p>Відвідування занять та активна участь у роботі семінарів є обов’язковою умовою. Участь у семінарських заняттях може проходити у таких формах: виступ, опонування, рецензія, участь у дискусії</p>	

тощо.

Політика курсу передбачає перездачу усіх невиконаних завдань в силу запізнь на заняття або пропущених пар без поважних причин. За умови відсутності на лекції чи семінарському занятті, отримання негативної оцінки або ж невчасного виконання індивідуальної роботи визначений день для відпрацювання пропущених аудиторних занять, негативних оцінок та здачі індивідуальних робіт – вівторок, щосереди 14.00 год. – 15.00 год.

Пропущене заняття студент може «відпрацювати» у формі, визначеній викладачем та кафедрою. Як правило «відпрацювання» проходить в усній формі, вирішенні тестових завдань тощо. Студент, в якого наявний пропуск без поважних причин, відпрацьовує заняття і оцінюються на нижчу оцінку (- 50% від відповідної кількості балів), проте студент не обмежений у досягненні конкретного балу і завжди може його отримати за допомогою отримання додаткових завдань.

Обов'язковим для отримання позитивної оцінки є відвідування більш 50% занять та виконання самостійної роботи. Пропуски практичних занять відпрацьовуються наступним чином: опрацювання теми, а також виконання завдання із теми.

Невідповідна поведінка студентом під час заняття розглядається і вважається підставою для зниження оцінки студента та направлення звернення до куратора академічної групи.

Студент може отримати додаткові бали згідно «Положення про порядок організації та проведення оцінювання успішності здобувачів вищої освіти ДВНЗ “Прикарпатського національного університету ім. Василя Стефаника” (введено в дію наказом ректора №799 від 26.11.2019 р.; із внесеними змінами наказом № 212 від 06.04.2021 р.) https://nmv.pnu.edu.ua/wpcontent/uploads/sites/118/2021/04/isinuvannia_nove2.pdf».

Під час занять дозволяється користування мобільним телефоном виключно для навчальних цілей.

Неформальна освіта: Можливість зарахування результатів неформальної освіти регламентується «Положенням про визнання результатів навчання, здобутих шляхом неформальної освіти, в Прикарпатському національному університеті імені Василя Стефаника» (введено в дію наказом ректора № 672 від 24.11.2022 р.) <https://nmv.pnu.edu.ua/wp-content/uploads/sites/118/2022/11/neformalna-osvita.pdf>

8. Рекомендована література

Основна література:

1. Боян-Гладка С.П., Гриняк В.А. Специфіка польових етнографічних досліджень в Українських Карпатах (на матеріалах бойківської, лемківської та гуцульської традиційної культури) // «Вісник науки та освіти (Серія «Історія та археологія»)» : журнал. 2025. № 12(42) 2025.С. 2760–2777. Режим доступу: <https://perspectives.pp.ua/index.php/vno/article/view/35110/35087>
2. Боян-Гладка С.П., Костючок П.Л. Програма та методичні рекомендації організації етнографічної (виробничої) практики (пояснювальна записка, програма практики, методика польової етнографічної експедиції, програма-запитальник з етнографічної тематики, умовні знаки, зразки звітних документів, список рекомендованих джерел): для підготовки фахівців за спеціальністю 032 «Історія та археологія» освітньо-кваліфікаційного рівня «бакалавр». Івано-Франківськ, 2024. 81 с.
3. Боряк О. Емпіричні дослідження як «фізик шкоди»: теорія і практика впровадження принципів етики польової роботи // Народна творчість та етнографія. 2003. № 5–6. С. 76–82.
4. Вовк Хв. Програма для збирання відомостей, дотичних народньої побутової техніки (Arta of life) // Материяли до українсько-руської етнології. Львів, 1899. Т. 1. С. 1–22.
5. Глушко М. Методика польового етнографічного дослідження. Львів, 2008. 288 с. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://toloka.hurtom.com/viewtopic.php?t=52605>
6. Гошко Ю. Г., Кирчів Р. Ф., Сявавко Є. І. Наукові експедиції на Гуцульщину // Народна творчість та етнографія. 1982. № 5. С. 67–69.
7. Кожолянко Г., Кожолянко О., Мойсей А. Етнологічні експедиції та студентська етнографічна практика. Чернівці-Вижниця, 2010. 322 с.
8. Кожолянко, О.В., Воротняк І.Д. Етнографічна практика: навч.-метод. посібник. Чернівці : Чернівець. нац. ун-т ім. Ю. Федьковича, 2025. 100 с.
9. Паньків М. Організація польових досліджень з етнографії (для студентів історичного факультету та краєзнавців): Методичний посібник. Івано-Франківськ, 2005. 124 с.
10. Петров В. Методологічно-світоглядні напрями в українській етнографії та фольклористці

XIX – XX століття // Народна творчість та етнографія. 2000. № 4. С. 70–74.

11. Борисенко В. Нариси з історії української етнології 1920–1930-х років. Київ: Унісерв, 2002. 88 с

12. Закон України «Про охорону археологічної спадщини». К.: Корвін-Пресс, 2004. 22 с.

Викладачі

Б.П. Томенчук, професор кафедри етнології і археології

С.П. Боян-Гладка, доцент кафедри етнології і археології